

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Департамент за езиково обучение – ИЧС
Издателство „Д-р Иван Богоров“

ски език **Учете български език**

Учете български ези

Учете български ези

Учете български език

**Учете
български
език**

1ово

Стефка Петрова
Правда Цанкова, Елица Куртева
Кристина Томова, Иван Илиев

Учете български език

п ъ р в о н и в о

Второ преработено издание

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Департамент за езиково обучение – ДЕО (ИЧС)
Издателство „Д-р Иван Богоров“
София • 2004

Легенда

— Прочетете!

— Попълнете!

— Слушайте!

© Стефка Вълкова Петрова, Правда Димова Цанкова-Кънева, Елица Петрова Куртева,
Кристина Тодорова Томова, Иван Илиев Илиев, 2004
© Кремена Пенчева Сокерова, художник, 2004
© Издателство „Д-р Иван Богоров“, 2004

ISBN 954-8166-97-6

Съдържание

Предговор към първото издание			5
Предговор към второто издание			7
1	Как се казвате? Откъде сте?	1. Лични местоимения — именителни форми 2. Сегашно време на глагола <i>съм</i> 3. Въпросителни изречения	11
2	Какъв сте?	1. Въпросителни изречения с частицата <i>ли</i> 2. Съществителни имена за професии 3. Съществителни имена за националност	19
3	Какво е това ?	1. Съществително име — род и число 2. Сегашно време на глаголите <i>имам</i> и <i>нямам</i> 3. Бройни числителни имена (1—100)	31
4	Колко тетрадки искате?	1. Бройна форма на съществителните имена от мъжки род 2. Бройни числителни имена (100—2 000 000)	43
5	Какво има в стаята?	1. Членуване на съществителните имена 2. Лични местоимения — кратки винителни форми за трето лице, единствено и множествено число	55
Тест 1			65
6	Къде е г-н Марков?	1. Показателни местоимения 2. Пространствени предлози	69
7	Какво правиш?	1. Спрежение на глагола. Сегашно време	83
8	Каква е квартирата?	1. Прилагателно име — род, число, членуване, степенуване	95

9	Къде беше? Къде ще бъдеш?	1. Минало и бъдеще време на глагола <i>съм</i> 2. Бъдеще време	109
10	Какво е времето?	1. Минало свършено време (аорист) на някои глаголи от II спрежение 2. Редни числителни имена — род, число, членуване	123
Тест 2			137
11	Коя е тази жена?	1. Притежателни местоимения — кратки форми 2. Множествено число на някои имена за лица от мъжки род 3. Мъжколични числителни имена	143
12	Наистина ли ме каниш?	1. Лични местоимения — кратки винителни форми 2. Възвратни глаголи — сегашно време 3. Минало свършено време (аорист) на някои глаголи от I и III спрежение (продължение)	157
13	Какво ще правиш от утре?	1. Бъдеще време на глаголи от свършен и несвършен вид 2. Минало свършено време (аорист) на някои глаголи	171
14	Какво можете да правите?	1. Минало свършено деятелно причастие 2. Минало неопределено време (перфект) 3. <i>Да</i> -конструкции	185
15	С какво мога да Ви услужа?	1. Лични местоимения — кратки дателни и винителни форми 2. Вид на глагола (продължение)	199
Тест 3			213
Ключ към упражненията			219
Текстове за слушане и диктовки			235
Българско-английски речник			245

Предговор към първото издание

Българският език принадлежи към групата на славянските езици. Той се формира от два езика — на славяните и на прабългарите, заселили се на Балканския полуостров през VI—VII век и образували първата българска държава начело с хан Аспарух (681 г.).

През IX век братята Кирил и Методий създават славянската азбука и започват да превеждат религиозни книги от гръцки език. Това е първият книжовен славянски език — *старобългарският*. На него е сътворена богатата книжнина — похвални слова, религиозни проповеди, жития и др. От България старобългарският език се разпространява и в Русия и се оформя като специфичен език на църквата, наречен *църковнославянски*. В слабо изменен вид на него и днес се проповядва в православната църква. С азбуката, наречена *кирилица*, пишат славяните, говорещи руски, украински, български, сръбски и др., а така също и редица неславянски народи, влизали в границите на бившия Съветски съюз. Западните славяни — чехи, словаци, поляци и др. — използват латинската азбука.

Съвременният български език се изгражда през Възраждането (XVIII—XIX в.) на основата на народната разговорна реч, която се е била отдалечила от старобългарския език като първообраз главно по отношение на фонетиката (произношението на някои звукове) и на имената, но запазила особеностите на езика като цяло.

1. Променил се е фонемният състав. Вокалната система се е редуцирала (от 11 гласни в старобългарски днес те са 6), консонантната система се е обогатила с появата на меки съгласни. Само в български език (от славянските) се среща гласният звук *ъ*, характерен и за английски език.

2. Изгубил е падежните окончания при имената. Отношенията между думите в изречението се изразяват главно чрез предлози и чрез прилагане (по смисъл). С това българският език се отличава от славянските езици и се сближава с английски, френски, испански, италиански и др. Падежни форми са се запазили при местоименията, но и там са в отстъпление. Напр. при личните местоимения се пазят винителни дълги и кратки форми — *мене, ме; тебе, те; него, го; нея, я* и т.н., кратки дателни форми — *ми, ти, му, ѝ* и т.н. (дългите са вече архаизъм), а при останалите местоимения се срещат главно винителни форми — *кого, някого, никого* и т. н.

3. Развил е определителен член при имената, какъвто другите славянски езици нямат. Българският определителен член е задпоставна морфема, писана слято с името, за разлика от определителния член на английски, френски, испански и пр., срв.: *столът, масата, детето, хубавата къща, високите планини* и пр. Във функция на неопределителен член в известни позиции е числителното име *един, една, едно, едни*.

4. Запазил е богатството на старобългарския глагол — 9 глаголни времена, 4 наклонения, 5 причастия. И тук обаче са настъпили промени: изчезнал е инфинитивът като неспрегаема глаголна форма и е заменен с да-конструкция (*мога да чета, можеш да четеш*); обособил се е начин за изразяване на несвидетелска модалност, така нареченото преизказване на глаголните времена, което се използва, ако говорещото лице не е очевидец на съобщаваните факти (*Иван бил болен. Лекарят му предписал лекарства*), и др.

По-важни особености, които са присъщи и на останалите славянски езици, са:

1. Три рода при имената — мъжки, женски, среден, — разграничавани по формален белег.

2. Бройна форма при съществителните имена от мъжки род, която се използва след числителни бройни и след местоименията *колко, няколко, толкова*, напр.: *два стола, колко листа, няколко молива*, срв. много *столове, листове, моливи*.

3. Вид на глагола. Всяко действие в българския език се изразява чрез глагол от несвършен и свършен вид.

В лексикално отношение всички славянски езици са много близки. Ако се знае българският език, много лесно е после да се научи руски, сръбски, полски, чешки и др.

Учете български език!

Introduction

The Bulgarian language belongs to the group of the Slavonic languages. It is a descendant of two languages – the language of the Slavs and that of the Proto-Bulgarians. Both tribes settled on the Balkan peninsula in the 6th–7th century A.D., thus forming the first Bulgarian kingdom headed by khan Asparuh (year 681 A.D.)

In the 9th century the brothers Cyril and Methodius created the Slavonic alphabet and translated the first religious books from Greek. That was the first Slavonic language which used writing for literary work. Therefore the Old Bulgarian is the first written, codified Slavonic language. Subsequently the Slavonic literary tradition flourished. Religious sermons, chronicles of saints' lives, etc. were written in Old Bulgarian. From Bulgaria it spread to Russia, becoming the language of the Church, called Old Church Slavonic. Slightly modified, nowadays it has been the language of preaching in the Orthodox Church. The alphabet, called Cyrillic, has become the alphabet of the Slavic population speaking Russian, Ukrainian, Bulgarian, Serbian, etc.

Modern Bulgarian was built on the basis of the spoken language of the people during the Revival period (18th–19th centuries A.D.). It developed some differences from its protolanguage (Old Bulgarian), mainly in phonetics (the pronunciation of some sounds) and in nouns but, as a whole, it had preserved the characteristics of the language.

The most important distinguishing features of modern Bulgarian are the following:

1. Changes in the phonemic inventory: the system of vowels has been reduced – from 11 vowels in Old Bulgarian to 6, and the system of consonants has been enriched following the appearance of palatal consonants. Out of all Slavic languages, the vowel “Ъ” is characteristic only to Bulgarian (as well as English).

2. The disintegration of the case system. The relations among words in the sentences are expressed with the help of prepositions and also by putting words together. That distinguishes the Bulgarian language from the other Slavonic languages and bring it closer to English, French, Spanish, Italian, etc. One can find case forms only in pronouns, and even there, they are gradually becoming extinct or absolute. For example, there are long and short accusative forms of personal pronouns – мене, ме; тебе, те; него, го; нея, я; etc., short dative forms – ми, ти, му, ѝ, etc. (the long dative forms have already become archaic), and some of the pronouns have mainly accusative forms – кого, някого, никого, etc.

3. The language has developed a definite article added to nouns or attributes qualifying nominals which cannot be found in any of the Slavonic languages. The Bulgarian definite article is a morpheme (suffix) and is always placed at the end. It contrasts English, French and Spanish where the definite article is a separate particle. For example: столът, масата, детето, хубавата къща, високите планини, etc. The numeral един, една, едно, едни functions as an indefinite article in certain positions.

4. The verb forms and categories of Old Bulgarian have been preserved. 9 verb tenses, 4 moods, 5 participles. However some changes have taken place here, too. The verb infinitive has been replaced by a “да-structure” (мога да чета, можеш да четеш) which is a way of expressing a very rare modality, the so-called renarrated mood of all the tenses. This mood is used when the speaker refers to non-witnessed events and he/she wants to distance himself/herself from the events, because the information is either second-hand or the speaker is uncertain and even doubts the truthfulness of the related events (Иван бил болен. Лекарят му предписал лекарства.), etc.

Other important characteristics, some of which are common for the rest of the Slavonic languages:

1. Three distinct genders for nouns – masculine, feminine, and neuter, morphologically marked by the word ending.

2. A special “count” form for masculine nouns which is used after cardinal numerals and adverbs such as колко, няколко, толкова. For example: два стола, колко листа, няколко молива (compare: много столове, моливи).

3. Aspect of the verb. In contrast to English the category of aspect has morphological markers in Bulgarian. Each verb has forms for the Imperfective and Perfective aspects.

All Slavonic languages stand very close together as far as vocabulary is concerned. If you know Bulgarian, then it will be very easy to learn Russian, Serbian, Polish, Czech, etc.

So, study Bulgarian!

Предговор към второто издание

Изминаха 10 години от излизането на учебника „Учете български език“. В настоящето издание, което е един преработен и допълнен вариант, има редица нови моменти.

Първо, засилена е комуникативната насоченост на учебника чрез въвеждане на втора част към всяка урочна единица, наречена „Общувайте!“. В нея са застъпени основните умения, характерни за обучението по чужд език: четене, писане, слушане с разбиране и свободен разговор. Чрез текстовете за четене се обогатява лексикалният запас на обучаваните, а чрез текстовете за слушане се цели глобално възприемане на съдържанието, възможност за разчленяване и за задържане на информация. Работата с тази част на учебника, както и с упражненията след всеки урок, зависи от времетраенето на курса, от целите на обучението и главно от интересите на обучаваните.

Вторият нов момент в това издание е увеличеният брой и видовете упражнения към всеки граматичен въпрос, поставен чрез урока. Въведено е упражнение за попълване, което по своя характер е монологично разказване на диалогичния урок и подготвя обучаваните за работа с тестове за попълване. Разнообразени са и типовете упражнения, чрез които се контролира не само овладяването на материала, но и знанията на морфологично и синтактично равнище.

На трето място, увеличени са граматичните въпроси. Включено е минало свършено време, което е основно време в разказ, без да е разработено изцяло (обобщението се прави във второто ниво), както и минало неопределено време поради неговата висока честотност на употреба в разговорната реч (и тук е дадена само същността, без да се разработва употребата му).

Изданието завършва с българо-английски учебен речник.

Желаем на всички успех в работата с новото, преработено издание на учебника.

От авторите

Introduction to the second edition

Ten years have passed since the first edition of "Learn to speak Bulgarian" was published. The present edition which is a revised and extended version of the first volume, introduces a number of new features. The communicative approach in the book is reinforced by supplementing each unit with a new section called "Communicate!". It contains language material related to the topic of the presentation section and is designed for developing basic skills, typical of foreign language learning, such as reading-comprehension, listening-comprehension, writing and free conversation. The reading-comprehension material serves to expand learners' vocabulary. The listening-comprehension texts aim at promoting a global understanding of the meaning, as well as offering an opportunity to articulate and retain information. In the beginning of this section, additional vocabulary is systematically given through minidiálogos, pictures and charts in order to facilitate the process of learning and provoke natural language use. The degree of focusing the classroom activities on this section as well as on more controlled exercises in the Presentation section is teacher's choice and depends on the duration of the course, on its goals, and mainly on the student's needs.

As a new feature of this edition we offer an increase in the number and variety of the exercises after each grammar problem, presented in the unit. In addition, a "complete-the-missing-word" exercise is introduced, which is actually a pattern of monological rendition of the main dialogue and at the same time serves to prepare learners for Cloze or Multiple-choice tests. Here, we have introduced more diverse types and of exercises which intend to regulate the level of language acquisition including proficiency in morphology, syntax, vocabulary, etc. The tests offered after each fifth unit have also been extended and diversified.

In the second edition we have increased the number of the grammar points, covered in the book. We have added new morphological categories, such as "The Past Simple Tense" (Definite past, минало свършено време), which is a basic tense for retelling stories, as well as "The Present Perfect Tense" (Indefinite Past, минало неопределено време) because of its common use in everyday speech. In both cases, only the essence is given, since more detailed description of their use will be dealt with in the second volume of the book.

We have supplemented the appendix of the book with the tape scripts of the texts for listening-comprehension and the dictations. There is only Bulgarian- English dictionary in the book. Separate bilingual dictionaries in a number of languages will be prepared afterwards.

We wish everybody successful work with this new revised edition of "Learn to speak Bulgarian".

The Authors

Българската азбука

печатни	ръкописни	звук	печатни	ръкописни	звук
А а	А а	[a]	П п	П п	[p]
Б б	Б б	[b]	Р р	Р р	[r]
В в	В в	[v]	С с	С с	[s]
Г г	Г г	[g]	Т т	Т т	[t]
Д д	Д д	[d]	У у	У у	[u]
Е е	Е е	[e]	Ф ф	Ф ф	[f]
Ж ж	Ж ж	[zh]	Х х	Х х	[h]
З з	З з	[z]	Ц ц	Ц ц	[ts]
И и	И и	[i]	Ч ч	Ч ч	[tch]
Й й	Й й	[j]	Ш ш	Ш ш	[sh]
К к	К к	[k]	Щ щ	Щ щ	[sht]
Л л	Л л	[l]	Ъ ъ	Ъ ъ	[ə]
М м	М м	[m]	— ь	— ь	[ø]
Н н	Н н	[n]	Ю ю	Ю ю	[ju]
О о	О о	[o]	Я я	Я я	[ja]

урок 1

п ъ р в и у р о к

урок 1

Как се казвате? Откъде сте?

- Софронис:** — Добър ден, госпожице!
Мари: — Добър ден!
Софронис: — Приятно ми е. Аз съм Софронис. А Вие как се казвате?
Мари: — Казвам се Мари. Приятно ми е. Откъде сте, Софронис?
Софронис: — От Гърция. А Вие?
Мари: — От Франция.
Софронис: — А тя коя е?
Мари: — Това е Ана от Гърция. Тя е студентка. Аз — също.
Софронис: — И аз съм студент. А този човек кой е?
Мари: — Господин Петров. Той е преподавател по български език.
Софронис: — Откъде е?
Мари: — От България, разбира се.

аз	се	казвам	ние	се	казваме
ти	се	казваш	вие	се	казвате
той	се	казва	те	се	казват

Въпроси:

1. Откъде е Мари?
2. Откъде са Ана и Софронис?
3. Откъде е г-н Петров?

Аз се казвам Мари. ⇨ Казвам се Мари.

господин	⇨	г-н
госпожа	⇨	г-жа
госпожица	⇨	г-ца

аз	съм	ние	сме
ти	си	вие	сте
той	е	Вие	
тя		те	са
то			

1. Попълнете:

Това е Софронис.
Той е от Гърция.
Той е студент.

..... Роберто.
..... Испания.
..... студент.

..... Мари.
..... Франция.
..... студентка.

..... г-н Петров.
..... България.
..... преподавател.

..... Ана и Елени.
..... Гърция.
..... студентки.

..... г-н и г-жа Петрови.
..... България.
..... преподаватели.

..... г-жа Петрова.
..... България.
..... преподавателка.

..... Джовани и Силвия.
..... Италия.
..... студенти.

2. Попълнете с форми на глагола СЪМ:

А.

Той е студент.

Аз.....
 Ана, ти.....
 Софронис.....
 Мари.....
 Роберто, ти.....
 Аз и Ана.....
 Ти и Софронис.....
 Ана и Мари.....
 Софронис и Христо.....
 Ана и Софронис.....

Б.

Кой е той?

Коя..... г-жа Петрова?
 Откъде....., госпожо?
 Откъде....., господине?
 Кой.....вие?
 Откъде..... Ана и Софронис?
 Откъде.....Мари?
 Кой..... Вие?
 Откъде....., г-н Петров?
 Коя..... Вие?
 Откъде....., господа?

3. Трансформирайте:

Аз съм Мари. ⇨ Казвам се Мари.

Аз съм Христо.	⇨	
Тя е Ана.	⇨	
Той е Софронис.	⇨	
Те са Василеви.	⇨	
Ние сме Петрови.	⇨	
Вие сте Петрова.	⇨	
Ти си Роберто.	⇨	
Вие сте Къневи.	⇨	

4. Задайте подходящ въпрос:

— Коя сте Вие? ⇨ — Аз съм Мари.

—? — Той е Софронис.
 —? — От Гърция сме.
 —? — От Италия е.
 —? — Казва се Джовани.
 —? — Казвам се Христо.
 —? — Те са Софронис и Мари.
 —? — От България са.
 —? — От Англия съм.

5. Попълнете с подходяща дума според контекста:

Това г-н Петров. е преподавател. Г-жа Петрова също е
 Г-н и г-жа Петрови от България и са
 по български език.

А това Ана и Софронис. Те са
 от Гърция. Мари също е
 Тя
 от Франция. И съм студент.
 Испания съм.

6. Попълнете думите:

д			ъ	р		е	
д	о	б	ъ	р	д	е	н

п	р				д	а			т	е	
д	о			ж			н				
г			п		д						
б	ъ					с	к		е		к
з	д					й		е			
г			п		ж		ц				
и	з				е	т					
п		з	д				и				
к		з			м			е			
д			ъ	р				ч	е		
г		с			ж						
д			р	о		у		р			
п	р				д			т			к
р		з			р			с			

7. Свържете фразите:

- Добър ден!
- Кой е той?
- Добро утро!
- Добър вечер!
- Приятно ми е!
- Довиждане!
- Откъде сте?
- Коя сте Вие?
- Откъде е Софронис?
- Кой са те?
- Здравейте!

- Г-н Петров.
- Здравейте!
- Добро утро!
- Джовани и Силвия.
- Приятно ми е!
- От Гърция е.
- Добър ден!
- Добър вечер!
- От София.
- Довиждане!
- Аз съм г-жа Петрова.

8. Възстановете диалога:

Как се казвате? Откъде сте?

Софронис: — Добър ден,.....!

Мари: —!

Софронис: — Приятно ми е. Аз А Вие как се казвате?

Мари: — Мари. Приятно ми е. Софронис?

Софронис: — От Гърция.?

Мари: — От Франция.

Софронис: —?

Мари: — Това е Ана от Гърция. Тя Аз — също.

Софронис: — И аз А този човек?

Мари: — Господин Петров. Той е език.

Софронис: — Откъде е?

Мари: —, разбира се.